

Prognose voor het komende jachtseizoen

Klei, veen, zandgrond: elk bodemtype heeft zo zijn voor- en nadelen voor het kleinwild. Hoe staat het dit jaar met de stand van het haas en de fazant? Een steekproef bij de opening van het jachtseizoen.

DE KWETSBAARHEID VAN HEER LAMPE

Foto: Robert-Jan Asselbergs

Foto: Erik de Jonge

Tularemie is weliswaar een complexe ziekte, maar heeft meestal geen blijvend effect op de hazenpopulatie

Veenweide is vanouds prima grond voor het haas

Foto: Coen Wouda

Tekst Oswin Schneeweisz

Veenweide (Friesland)

Het begon met twee hazen. En daarna weer twee en toen - na een berichtje in de lokale krant - vond iedereen opeens dode hazen. Bij Jorn Akkerman, in het Friese Akkrum, heerst hazenpest (tularemie). In zijn veld zijn inmiddels 11 dode hazen opgehaald voor onderzoek. 'Dit jachtseizoen zijn we dan ook extra alert, want de hazenstand heeft in het gebied met tularemie een flinke opdonder gehad', zegt Akkerman. 'In oktober bekijken we of er dit jaar überhaupt hazen geschoten kunnen worden.' Vanuit het buitenland weten we dat tularemie onder meer verspreid wordt door muggen, maar die waren er, volgens Akkerman, in februari niet. 'Het vermoeden is nu dat de uitbraak van de ziekte verband houdt met de muizenplaag, waar we hier nogal last van hebben gehad.' De uitbraak van tularemie lijkt gelukkig niet voor het hele gebied te gelden. 'We hebben hier veenweidegebied. Dat is prima grond voor het haas. Van oudsher hebben we hier dan ook veel hazen. Rond Akkrum zijn ook nu nog mooie velden met een goede tot zeer goede stand, maar daar waar de hazenpest heeft toegeslagen is de stand flink gekelderd.'

Overigens hebben de hazen bij Akkrum niet alleen last van tularemie. Akkerman: 'Steenmarters en vossen spelen ook een belangrijke rol. Niet alleen jonge hazen worden gepredeerd, maar ook eenden en weidevogels. We hebben de vos op zich redelijk onder controle, maar er is dit voorjaar toch weer veel predatie geweest van weidevogels en eenden. Het probleem is dat we hier al een paar jaar niet meer mogen lichtbakken. Die ontheffing hebben we nodig, want nu staan we met de handen op de rug terwijl de vossen een bedreiging vormen voor de weidevogels.'

Vossen en steenmarters spelen volgens verschillende zegslieden een belangrijke rol bij de predatie van hazen

Foto: Erik van Til

Onderzoek

'In Duitsland en Scandinavië zijn regelmatig meldingen van enkele gevallen van tularemie, en af en toe een grote uitbraak', aldus Margriet Montizaan van het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC). 'Ook in Nederland was het voorkomen tot nu toe zeer incidenteel. De eerste melding dateert uit 1953 en betrof één geval waarbij mensen ook daadwerkelijk ziek zijn geworden van het eten van haas. Vanaf 2011 is er een systematische screening en zien we af en toe een incidenteel geval de kop opsteken. Dit is echter de eerste keer dat de ziekte zo massaal is uitgebroken. De oorzaak is nog onbekend. Diverse instanties houden zich momenteel met onderzoek bezig: van elke haas die bij DWHC binnen wordt gebracht voor onderzoek naar de doodsoorzaak wordt materiaal bij het Central Veterinary Institute in Lelystad getest op tularemie. Het Centrum Monitoring Vectoren in Wageningen doet onderzoek naar de rol van muggen en het RIVM is bezig met onderzoek van het water en muizen. Maar als muizen de oorzaak zijn, dan blijft de vraag waarom er geen tularemie heerst in al die andere gebieden met een muizenoverschot. Waarom is het zo plaatselijk? Er is nog veel onderzoek nodig naar het ontstaan van deze uitbraak. Het enige positieve dat je kunt stellen is dat tularemie weliswaar een complexe ziekte is, maar meestal geen blijvend effect op de hazenpopulatie heeft. Dat gebeurt slechts in uitzonderlijke gevallen als de populatie tot beneden een kritische waarde daalt, zoals bijvoorbeeld de uitbraak van VHS onder konijnen, waarna door allerlei andere omstandigheden (zoals vervuiling en predatoren) de populatie niet meer of zeer moeilijk uit het dal komt.'

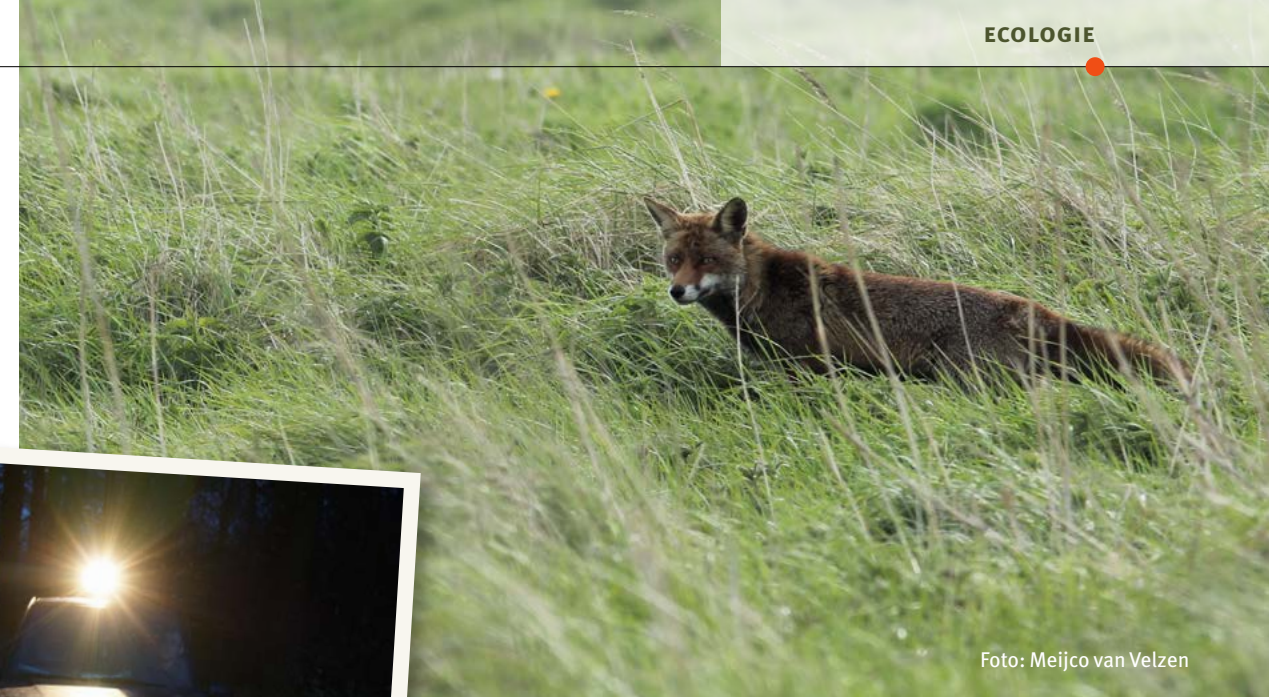

Foto: Meijco van Velzen

Als je echt iets aan de vossenstand wil doen, moet je vanaf oktober met de lichtbak kunnen werken

Veenweide (Noord-Holland)

'Hier in Noord-Holland is momenteel een goede hazenstand', zegt Peter Pilkes. In mijn eigen velden (De Schermer, Purmer en Wijkmeer) ziet de stand er goed uit. We hebben een droog en koud voorjaar gehad, waardoor ook het maaiseizoen laat op gang kwam. Dat is goed voor de hazen. Daarmee is een einde gekomen aan een dalende trend vanwege een reeks natte voorjaren. Vooral de jonge hazen legden het af. We hebben dit voorjaar nog een lichtbakronde gedaan en veel hazen gezien. Toch is de predatie hoog. Als je de huidige stand vergelijkt met wat hier vijftien jaar geleden rondhuppelde is het minder geworden. Dat heeft vermoedelijk alles met predatie door

Foto: Erik de Jonge

Foto: Meijco van Velzen

vossen en marters te maken. Het probleem met de vos speelt bij ons vooral in de Eilandspolder. Dat is Natura2000-gebied waar we geen lichtbak mogen gebruiken. In het overige deel van de polder mag je pas in het voorjaar lichtbakken. Dat is veel te laat. Als je echt iets aan de vossenstand wil doen moet je vanaf oktober met de lichtbak kunnen werken. Overigens heeft de achteruitgang van het haas in de Eilandspolder weinig te maken met agrarische activiteiten. Pilkes: ‘Daar wordt één keer per jaar gemaaid en wordt nog net zo geboerd als 15 jaar geleden. Dat kan dus geen oorzaak zijn van de achteruitgang.’ Pilkes is vooral een duiven- en eendenjager, maar hij kijkt toch uit naar de jaarlijkse hazenjacht: ‘We houden de hazenjachtjes hier kleinschalig: twee geweren op post en een paar drijvers met genoeg afstand ertussen zodat er voldoende hazen kunnen ontsnappen. Verder gebruiken we een derde van het veld als spaargebied. Daar komen we niet. Wat fazanten betreft gaat het wel een stuk slechter. Vorig jaar hadden we er veel, nu lijken ze wel verdwenen. Dat zou misschien te maken kunnen hebben met gebrek aan dierlijk voedsel, veroorzaakt door het koude voorjaar. Op de lange termijn kun je er echter weinig van zeggen. De fazantenstand gaat nu eenmaal met ups en downs.’

Zeeklei (Noord-Holland)

‘Bij ons in de kop van Noord-Holland lijkt de hazenstand redelijk stabiel’, zegt Jan Schipper uit Petten. ‘Tijdens het lichtbakken op de vos tellen we er genoeg.’ Net als Pilkes pleit Schipper voor een verruiming van de ontheffing voor het gebruik van de lichtbak. Momenteel is die van 1 februari tot 15 juli van kracht. We willen vroeger beginnen, met name omdat

Foto: Robert-Jan Asselbergs

we geen zogende moeren willen schieten. Maar als je dat argument noemt zegt de provincie gewoon: dan schiet je toch niet.’ Schipper zet ook kastvallen in om de vos in te dammen. De ervaringen daarmee zijn zeer positief. ‘We hebben er dit jaar wel 25 gevangen, zelfs drie in één week tijd.’ Maar er is ook veel predatie door kraaien en roofvogels. ‘We hebben nu voor het weidevogelgebied een ontheffing voor de vangkooi aangevraagd, zodat we structureel iets aan de vele kauwen en kraaien kunnen doen, maar of we die krijgen is zeer de vraag. De provincie is bang voor de gang naar de rechter.’

Zandgrond (Brabant)

‘Bij ons is het wat haas betreft heel slecht’, zegt de heer J. Oprins uit Brabant. ‘Tegen de grens van Alphen aan valt het nog mee maar in de gebieden waar in de jaren negentig ruilverkaveling heeft plaatsgevonden, is een monocultuur van maïs en gras ontstaan. Vroeger hadden we hier, in wat wij het hazenhoekje noemen, wel 80 hazen per 100 hectare.

De fazantenstand is onderhevig aan ups en downs

Foto: Robert-Jan Asselbergs

Nu mogen we blij zijn als we er nog 6 tot 8 per 100 hectare zien.’ Naast de monocultuur is ook de stand van de vos en de aanwezigheid van roofvogels een belangrijke factor voor de lage hazen- en ook fazantenstand, volgens Oprins. ‘Opmerkelijk is dat daar waar minder gemaaid wordt, tegen de grens van Alphen aan, de stand van zowel haas als fazant goed is.’

Een goede hazenstand is anno 2015 allerm minst vanzelfsprekend

Zeeklei (Zeeland)

In Zeeland heeft de fazant het ook moeilijk vanwege de agrarische monocultuur. ‘Op plaatsen waar wij vroeger op de fazant gingen gaan we nu op de vos’, stelt Joost Kunst uit Sint Philipsland. ‘Er is voor jonge fazanten nauwelijks een mogelijkheid om groot te worden. Als ze niet worden plat gemaaid, vallen ze wel ten prooi aan de vos of roofvogels.’

Foto: Robert-Jan Asselbergs

Foto: Robert-Jan Asselbergs

De vos is pas recent aan een opmars in Zeeland bezig. Kunst: ‘Ik denk dat de vos momenteel in heel Zeeland echt aanwezig is. Dat is iets waar wij de komende decennia rekening mee zullen moeten houden. Wat haas betreft is de stand hier van oudsher goed, maar je moet natuurlijk afwachten wat het effect van de vos in de toekomst zal zijn.’

Rivierklei (Rivierenland)

‘Matig tot slecht, zo zou ik de hazenstand in het Rivierenland omschrijven’, zegt Jacco van Eck van WBE Neder-Betuwe. Van Eck: ‘Er is echter wel sprake van een geringe toename, dus we zijn iets positiever dan voorheen. De meeste combinaties zijn heel spaarzaam met de hazen omgegaan. We concentreren ons vooral op de boomgaarden en fruitkwekers omdat de dieren daar schade aanrichten. De matige stand hier heeft verschillende oorzaken: er is soms lokaal wat stroperij en de predatiedruk is hoog vanwege de vele ooievaars, kraaien en roofvogels. En dan hebben we nog de bruine rat die hier in steeds grotere aantallen aanwezig is en volop eendenkuikens predeert. Ook hier zijn we bezig om een ontheffing voor de lichtbak te krijgen, zodat we de vos kort kunnen houden. Dat zou ook goed zijn voor de weidevogels.’

Conclusie

Ondanks het niet al te natte voorjaar, wat goed is voor het haas, heeft de soort het in veel van de besproken gebieden moeilijk. Natuurlijk zijn er ook nog veel velden in ons land met een goede tot zeer goede hazenstand, maar de algemene indruk is toch dat het haas het niet gemakkelijk heeft. Het dier staat onder druk van vos, kraaien, maaimachines, intensieve landbouw, ziekte, klimaat en stroperij. Heer Lampe is kwetsbaar geworden. In veel provincies klinkt dan ook de roep van jagers om een ontheffing voor de lichtbak en ruimere tijden om deze te kunnen gebruiken. Zo kan effectiever de bovenmatige vossenstand worden gereguleerd. Wat deze steekproef in elk geval duidelijk maakt is dat anno 2015 een goede hazenstand allerm minst vanzelfsprekend is. •